

اشاره:

آنچه پیش روست، مصاحبه با
حجت‌الاسلام و المسلمین دکتر مجتبی
مصباح درباره سیره فکری و عملی
علامه محمدتقی مصباح یزدی است
که در تاریخ ۱۸ بهمن ۱۴۰۱ انجام شده
و توسط پایگاه اطلاع رسانی دفتر حفظ
و نشر آثار حضرت آیت‌الله العظمی
خامنه‌ای منتشر شده است.

ایشان در علوم عقلی وارد شده بودند و در فلسفه متبحر بودند. در علوم قرآنی هم تبحر داشتند. در تفسیر قرآن در موضوعاتی که به علوم فلسفی و قرآنی مربوط می‌شد اما به‌طور معمول در مجامع علمی دیگر به‌صورت تجربی درباره‌اش بحث می‌شد، ایشان تسلط داشتند؛ موضوعاتی مثل روانشناسی به‌طور معمول جزو علوم تجربی حساب می‌شود اما خیلی نزدیک است به مباحث علم‌النفوس در فلسفه و همین‌طور مبانی علوم انسانی که بیشتر رویکرد عقلی دارند؛ مثل مبانی حقوق و مبانی سیاست و مبانی مدیریت این‌ها را در موردش ورود پیدا کرده بودند و حتی صاحب‌نظر بودند پس این علم فراوان در شاخه‌های مختلف بود و تنوع شاخه‌های علمی هم بود و نکته دیگری که باز رهبر انقلاب به آن اشاره فرمودند.

ویژگی دیگر ایشان بیان رسا بود. هستند کسانی که صاحب‌علم‌اند، صاحب‌فکر و نظر هم هستند در رشته خودشان یا حتی رشته‌های مختلف متخصص هستند اما بیانشان فقط به درد افراد خاص و متخصص می‌خورد و عموم مردم نمی‌توانند از بیان آن‌ها استفاده کنند. از ویژگی‌های ایشان بود که پیچیده‌ترین مطالب عقلی و برهانی را با زبانی بیان می‌کردند که تا حد زیادی برای عموم مردم هم قابل استفاده بود. مثلاً نمونه‌اش درس‌های اخلاق ایشان بود که بیش از ۲۰-۳۰ سال منظم برگزار می‌شد و مخاطبش عموم بودند. این‌طور نبود که فقط برای فیلسوفان و مفسرین قرآن و مجتهدان صحبت کنند؛ بیان ایشان به‌قدری شیوا و گویا بود که جوانان استفاده می‌کردند و این‌ها را جذب می‌کرد. تواضع و ادبشان در مقابل بزرگان از خصوصیات دیگر ایشان بود. حتی گاهی که علمای هم‌ردیف خودشان را می‌دیدند، دست این‌ها را به نشانه احترام می‌بوسیدند.

بر مدار حق

مروری بر سیره فکری و عملی
علامه مصباح در گفتگو با
حجت‌الاسلام دکتر مجتبی مصباح

رهبر انقلاب تعبیر کم‌نظیری در توصیف شخصیت آیت‌الله مصباح یزدی مصباح دارند؛ از همین نقطه شروع کنیم. ابعاد مختلف شخصیت ایشان را توصیف کنید.

- علمای حوزوی ما معمولاً علمی که در حوزه تدریس می‌کنند فقه و اصول است؛ خب این چیز عجیبی نیست که یک کسی در فقه متبحر باشد، فقیه باشد و یا مثلاً در علم اصول کار کرده باشد یا در شاخه‌های دیگر علوم اسلامی. اما ویژگی مرحوم آیت‌الله مصباح این‌طور بود که علم ایشان منحصر نبود در یک رشته خاص. ایشان علاوه بر رشته فقه در علوم دیگر که به نحوی به علوم اسلامی مربوط می‌شود مخصوصاً با توجه به نیازهای امروز جامعه آن علوم را هم سعی کرده بودند که تحصیل کنند و در شاخه‌های مختلف علوم انسانی متبحر و صاحب‌نظر بودند.

که در شأن شما نیست، آبروی شما را می‌برند. می‌گفتند شما در حد مراجع و بزرگان دین هستید، خودتان را در این حد پایین نیاورید که مثلاً به‌عنوان یک سخنران شهر به شهر بروید و نکاتی که مطرح می‌کنید باعث این بشود که به شما بدگویی کنند و شأن شما رعایت نشود. اما باین‌حال ایشان وقتی تشخیص می‌دادند که وظیفه‌شان است، دیگر این بدگویی‌ها و تهمت‌ها برایشان هیچ اهمیتی نداشت. در این حد حاضر بودند از آبرو برای حفظ دین، مایه بگذارند. نکته دیگر بحث بصیرت ایشان است. این یک ویژگی است که شخص می‌تواند تشخیص بدهد. البته خیلی‌ها ممکن است تشخیص را هم درست بدهند و بفهمند وظیفه‌شان را و بخواهند هم عمل کنند اما هوای نفس و گرفتاری‌های دیگر مانع می‌شود. اینکه انسان وابستگی به این‌ها نداشته باشد. وابستگی به دنیا و احزاب نداشته باشد و حق‌مدار باشد، مهم است. یک وقتی می‌فرمودند که من در رابطه با دین، هیچ عاطفه‌ای نسبت به کسی ندارم و ملاحظه دوستی با کسی ندارم. در آن اوج خلقیات تواضع و ادب و فروتنی اما در مقابل انحرافات دینی این‌طور محکم ایستادند و چیزی او را منحرف نمی‌کرد و جذب نمی‌کرد و نمی‌توانست مانعش بشود. مجموعه این‌ها وقتی یکجا جمع بشود آن وقت اثر گذارند؛ یعنی کسی در بند دنیا و هوای نفس نباشد، تعلقات حزبی و گروهی نداشته باشد، دنبال انجام‌وظیفه باشد، وظیفه را خوب بشناسد و بعد مصداقش را هم تشخیص بدهد.

یکی از علل موفقیت ایشان در این‌که وظیفه‌اش را خوب تشخیص می‌دادند و به‌موقع اقدام می‌کردند این بود که مبنایی فکر می‌کردند؛ این برمی‌گردد به این ویژگی که رهبر انقلاب فرمودند ایشان «استاد فکر» بود و در این بیان‌شان فکر را با علم تفکیک و فرمودند فکر باید‌ها و نباید‌ها را مشخص می‌کند، این یکی از کاربردهای واژه فکر است.

سیره و سبک مرحوم آیت‌الله مصباح یزدی در صیانت از حرکت انقلاب و نگاه‌شان به رهبر معظم انقلاب چگونه بود؟

– اعتقاد ایشان به انقلاب اسلامی و اصل نظریه ولایت‌فقیه و ولی‌فقیه، بر اساس اصول عقایدشان بود. بعضی‌ها با یک حرکتی با یک جریانی همراه می‌شوند و به خاطر انگیزه‌های مادی، دنیوی و سیاسی ممکن است دنبال پست و مقام و منافع مادی باشند. شعار می‌دهد، طرفداری می‌کند، حمایت می‌کند، تا زمانی که این انگیزه‌ها با آن چیزی که دارد از آن حمایت می‌کند، موافق باشد. تا احساس کرد که دیگر نانش قطع می‌شود، زاویه می‌گیرد، تا یک مقامی را از دست می‌دهد دیگر آن‌طور دفاع نمی‌کند، همراهی و حمایت نمی‌کند.

حمایت آیت‌الله مصباح از انقلاب اسلامی به خاطر این‌جور انگیزه‌های دنیایی نبود؛ به خاطر باور به حقانیت انقلاب بود. اینکه از ابتدا و قبل از جریان نهضت با آن جریان اصیل انقلاب همراهی کردند و تا آخر هم بر همان مسیر استوار باقی بودند به خاطر همین بود که همراهی از روی عقیده بود نه به خاطر منافع زودگذر و متغیر. اصلاً منفعتی برای خودش نمی‌دید و به‌شدت هم از منافع پرهیز می‌کرد؛ از این‌که دیده بشوند یا شناخته بشوند و پست و مقام بگیرند به‌شدت ابا داشتند. فقط دنبال انجام وظیفه بودند و از روی اعتقاد این کار را می‌کردند. قلباً به ولایت‌فقیه باور داشتند که این امتداد ولایت ائمه اطهار علیهم‌السلام است. رهبر انقلاب را به‌عنوان نایب امام زمان می‌دیدند و این اثر اعتقاد بود و گرنه منافعی برایشان نداشت دفاع و گاهی باعث حتی تهمت‌ها و تحقیرهایی هم می‌شد.

بخش مهمی از میراث فکری و اندیشه آیت‌الله مصباح، کتب و آثاری است که از ایشان بر جا مانده است. درباره این میراث ارزشمند توضیح دهید و اینکه عموماً در چه حوزه‌هایی است؟

– مجموعه آثار مکتوبی که از ایشان تا به‌حال منتشر شده ۱۸۰ جلد کتاب است که البته خیلی از مطالب ایشان هنوز منتشر نشده. ۵۰ جلد کتاب دیگر در دست آماده‌سازی است برای انتشار.

مجموع این کتاب‌های منتشر شده در موضوعات مختلفی است و غیر از تنوع موضوعی، سطوحشان هم مختلف است؛ یعنی بعضی‌ها پیش کاملاً تخصصی از درس‌هایی است که مثلاً برای رشته فلسفه، شرح الهیات شفا، شرح برهان شفا، شرح اسفار تعلیقانی و نه‌ایه الحکمۀ داشته‌اند یا گفت‌وگو و مذاکرات در مورد بحث‌های کاملاً تخصصی فلسفی داشته‌اند. یک سطحی از تألیفات، عمومی است؛ مثل درس‌های اخلاق که اصلاً برای مخاطب عمومی گفته شده است. بخشی از کتب به زبان‌های دیگر هم ترجمه شده؛ آثار ایشان به ۱۳ زبان تا آنجایی که ما اطلاع داریم ترجمه شده است که بیشترینش شاید به عربی باشد. حدود صد جلد از آثار آیت‌الله مصباح به عربی ترجمه است.

یکی از تأکیدات رهبر انقلاب که در دیدار با خانواده ایشان هم طرح شد، آثار و ترویج اندیشه ایشان بود. برای نیل به این هدف چه تدابیری اندیشیده شده است؟

– خیلی از بزرگان هستند که اگر شما بخواهید آثارشان را ترویج و تبلیغ کنید، احتیاج به یک زحمت مضاعفی دارید؛ یعنی یک کسانی باید بیایند روی آثار کار زیادی بکنند تا به حالتی قابل نشر دربیایند. اما آیت‌الله مصباح در زمان حیات خودشان این کار را تا حد زیادی انجام داده‌اند. چراکه خیلی منظم فکر می‌کردند و خیلی منظم صحبت می‌کردند و می‌نوشتند. خب این باعث شده بود که آثارشان از همان موقع به‌طور منظم قابل انتشار باشد و خیلی کار زیادی نمی‌خواست برای نشرش.

البته ما توجه داریم که ما انواع و اقسام رسانه‌ها را داریم و انواع و اقسام مخاطب. رسانه تنها رسانه مکتوب و کتاب نیست؛ به‌خصوص در این دوره و زمانه که خیلی‌ها اصلاً متأسفم عادت به کتاب‌خوانی ندارند. این قابلیت در آثار ایشان هست که آن نکات اصلی و برجسته صحبت‌های ایشان به‌اصطلاح انتخاب بشود و تبدیل بشود به انواع تولیدات رسانه‌ای دیگر؛ مثلاً یک کلیپ یا در متن یک نمایشنامه و فیلم‌نامه مبنایی یک کار تحقیقی عمیق‌تر تخصصی قرار بگیرد.

یکی از مهم‌ترین وجوه شخصیتی ایشان، همت و حساسیتی بود که در دفاع از اندیشه‌های دینی و اسلامی داشتند. درباره این بعد شخصیتی هم توضیح دهید.

– ایشان نسبت به مسیر صحیح اسلام، حساسیت و غیرت داشتند و برایش ارزش قائل بودند و در عین حال شجاعت هم داشتند. از اینکه تهدیدشان کنند یا آبرویشان را ببرند نمی‌ترسیدند.

در یک دوره‌ای ایشان آماج تهدیدها و تهمت‌ها بود. صدها دروغ و تهمت علیه ایشان طرح می‌شد، اصلاً فهرست این‌ها جمع شده بود و کتاب شده بود؛ ولی ایشان اعتنایی به این‌ها نداشتند. حتی مورد ملامت برخی دوستان قرار می‌گرفتند